

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу

Подрігало Ольги Олександрівни

на тему: «Теоретико-методичні засади прогнозування успішності спортивної діяльності на етапах базової підготовки» подану на здобуття наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.01 – Олімпійський і професійний спорт

Актуальність обраної теми. Досягнення високого результату в сучасному спорті детерміноване низкою чинників, що визначають ефективність системи підготовки на кожному етапі багаторічного вдосконалення. Оптимізація цього процесу можлива, зокрема, на основі прогнозування(передбачення перспектив розвитку) успішності спортсмена, що дозволяє розробити «дорожню карту» для результативної спортивної кар'єри. Традиційно, прогнозування в спортивній практиці використовується в спорті вищих досягнень з метою визначення рівня результатів, темпів їх досягнення, вироблення стратегії передзмагальної підготовки до найбільш масштабних змагань. Натомість роль, технологія та специфіка прогнозування на перших етапах багаторічного вдосконалення недостатньо обґрунтовані та поширені в теорії і практиці спорту. В дисертаційній роботі Подрігало Ольги Олександрівни розв'язано актуальну науково-прикладну проблему, що пов'язана з відсутністю цілісної концепції прогнозування успішності на етапах базової підготовки, відсутністю комплексної системи прогнозу спортивної успішності спортсменів, що базується на морфофункціональних, фізіологічних, психофізіологічних показниках.

Дисертаційна робота виконана відповідно до Плану НДР Харківської державної академії фізичної культури за темами «Теоретичні та прикладні основи побудови моніторингу фізичного розвитку, фізичної підготовленості та фізичного стану різних груп населення» на 2013–2016 рр. (номер державної реєстрації 0113U001206), «Психосенсорна регуляція рухової

діяльності спортсменів ситуативних видів спорту» на 2016–2020 рр. (номер державної реєстрації 0116U008943), та Плану НДР на 2015–2020 рр. Національного університету фізичного виховання і спорту України за темою «Біомеханічні та психофізіологічні критерії техніко-тактичної підготовленості спортсменів високої кваліфікації» (номер державної реєстрації 0118U002068).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Вагомість отриманих результатів ґрунтується на детальному аналізі наявної джерельної бази (авторкою проаналізовано 522 інформаційних джерела, з яких 190 джерел – кирилицею та 332 – латиницею), якісному методологічному підході щодо побудови дослідження. Авторкою застосовано адекватні сучасні методи наукового дослідження. Експериментальна частина дослідження побудована на використанні антропометричного методу (22 показники); методу індексів (19 показників); біоімпедансного та гоніометричного методів, фізіологічних методів (дослідження показників серцево-судинної системи та системи дихання в стані спокою і при проведенні функціональних проб (гіпоксичних проб Штанге та Генча), психофізіологічних тестів та дослідженні фізичної працездатності (тест PWC170.) з попереднім визначенням типу реакції на навантаження шляхом проведення функціональної проби Мартіне – Кушелєвського. З метою отримання емпіричних даних також було використано інформативний метод оцінки варіабельності серцевого ритму. Обґрунтованість наукових положень дисертації забезпечено достатньою тривалістю дослідження (2014–2020 рр.) та достатньою кількістю залучених учасників дослідження – 267 спортсменів різних вікових та кваліфікаційних груп.

Дисертаційна робота Подрігало Ольги Олександрівни «Теоретико-методичні засади прогнозування успішності спортивної діяльності на етапах базової підготовки» має логічну структуру, що відповідає вимогам, та складається з анотації (українською та англійською мовами), списку публікацій здобувача за темою дисертації, переліку умовних

скорочень, вступу, семи розділів, висновків, списку використаних літературних джерел та додатків. Основним науковим результатом, що розкрито у **першому розділі «Сучасні тенденції прогнозування успішності та спортивної майстерності у спортивній науці»** є доведення актуальності обраної теми та окреслення проблемного поля прогнозування успішності спортивної діяльності. Доведено, що для побудови прогнозу успішності спортсменів на етапах початкової підготовки, попередньої базової підготовки і спеціалізованої базової підготовки доцільно використовувати критерії та показники, які характеризують особливості фізичного розвитку, функціонального стану, психоемоційної стійкості, потенціалу адаптаційних можливостей. Інформативні критерії, необхідні для прогнозу, визначають в результаті вивчення реакцій спортсменів на змагальні та тренувальні фізичні навантаження та в процесі відновлення. В цьому ж розділі, шляхом аналізу достатньої кількості фундаментальних та сучасних інформаційних джерел запропоновано велику кількість методів прогнозу індивідуальної успішності спортсменів, що підтвержує актуальність та високу практичну значущість подальших досліджень в цьому напрямку.

В **другому розділі** детально розкрито методологію, методи та організацію дослідження.

В **третьому розділі «Показники фізичного розвитку як прогностичні критерії спортивної успішності на етапах базової підготовки»** на матеріалі артистичного плавання та єдиноборств ґрунтовано використання індексів та антропометричних показників з метою прогнозування спортивної успішності. Важливим здобутком автора, що представлено в цьому розділі, є специфікація показників фізичного розвитку, як критеріїв прогнозування, відповідно до вимог виду спорту.

Четвертий розділ дисертації **«Психофізіологічні особливості як фактори прогнозування успішності і зростання майстерності спортсменів єдиноборств на етапах базової підготовки»** присвячено детальному аналізу психофізіологічних особливостей спортсменів у

єдиноборствах. Порівняння психофізіологічних показників спортсменів одного виду спорту, але різноїкваліфікації дозволившановити найбільш інформативні з них, які відображають специфіку конкретного виду спорту й можуть бути рекомендовані як критерії прогнозування. Результати, представлені в цьому розділі,отримано на матеріалі кікбоксингу, східних єдиноборств, вільної та греко-римської боротьби, боротьби самбо та дзюдо. Психофізіологічні особливості спортсменів визначалися за допомогою комплексу з 12 показників.

В п'ятому розділі **«Дослідження й аналіз адаптаційних можливостей і фізичної підготовленості спортсменів як факторів прогнозування зростання спортивної майстерності»** представлені результати, які характеризують фізичнупідготовленість (на прикладі гнучкості) та функціональний стан вегетативних систем, що впливають на рівень загальної та спеціальної працездатності спортсмена у обраному виді спорту. Відзначимо, що текст розділу відображає результати, отримані з використанням складних сучаснихметодик, спрямованих на визначення адаптаційного потенціалу серцево-судинної системи, оцінку варіабельності серцевого ритму з метою аналізу адаптаційних резервів організму.

Шостий результуючий розділ дисертаційної роботи **«Обґрунтування та практична реалізація концепції прогнозування успішності та зростання спортивної майстерності в єдиноборствах та складнокоординаційних видах спорту»**присвяченотеоретичним положенням прогнозування, стосовно якихдисертантка є суб'єктом авторського права: обґрунтуванню концепції, концептуальної моделі та алгоритму прогнозування успішності спортсменів. Цікавим та наукововиправданим є використаний в роботі концептуальний підхід до прогнозування, побудований на основі професіограми, що передбачає аналіз професійних вимог виду спорту, на підставі якого визначаються та обираються методи оцінки професійно важливих якостей й властивостей.

У сьомому розділі **«Аналіз та узагальнення результатів дослідження»** узагальнено отримані результати, здійснено їх співставлення з існуючими

науковими даними, окреслено їх практичну і теоретичну значущість, висвітлено дискусійні питання.

Висновки дисертаційної роботи відповідають меті та завданням дослідження, повністю відображають отримані наукові результати.

Важливо підкреслити високий рівень практичного значення результатів дисертаційного дослідження. Основні результати дослідження впроваджено в практичну діяльність: в навчальний процес Харківської державної академії фізичної культури, Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка, Черкаського національного університету імені Б. Хмельницького, Запорізького державного медичного університету. Результати впроваджені в практику роботи громадських спортивних організацій: Всеукраїнської федерації рукопашного бою, Харківської обласної федерації панкратіону, Федерації кікбоксінгу України «ВАКО», Харківської обласної федерації гірського спорту, Харківської обласної федерації армспорту «Кентавр», Українського Союзу Кікбоксінгу, Союз Спортивних Єдиноборств та інших організацій (12 актів впровадження).

Результати роботи достатньою мірою оприлюднено на наукових та науково-практичних конференціях національного та міжнародного рівня.

Достовірність результатів та їх новизна. Основними здобутками авторки, відносно яких вона є суб'єктом авторського права, є те, що вперше сформовано цілісна структура системи наукових знань в царині прогнозування успішності та відбору спортсменів на етапі попередньої базової підготовки; вперше обґрунтована, розроблена і практично реалізована концепція прогнозування, концептуальна модель та алгоритм прогнозування успішності та зростання майстерності спортсменів складнокоординаційних видів спорту й єдиноборств на етапах базової підготовки; здійснено аналіз основних властивостей моделі відповідно до теорії управління та з позицій теорії прогнозування; вперше обґрунтовано використання професіографічного аналізу видів спорту як нормативного прогнозу успішності, розроблені професіограми видів спорту; вперше обґрунтовано методики прогнозування успішності спортсменів на підставі

морфофункціональних показників та індексів фізичного розвитку, які визначені як предиктори успішності та майстерності спортсменів єдиноборств та складнокоординаційних видів спорту. В результаті дисертаційного дослідження також доповнені та розширені наявні наукові положення щодо особливостей фізичного розвитку спортсменів в єдиноборствах, складнокоординаційних видах спорту; застосування індексів фізичного розвитку для прогнозу успішності і зростання майстерності, використання показників варіабельності серцевого ритму для прогнозування стану спортсменів; доповнено відомості щодо використання психофізіологічних методик та функціональних показників, які розкривають специфічність спортивної діяльності та характеризують рівень базових задатків й здібностей, як предикторів успішності спортсменів на етапі попередньої базової підготовки. Результати роботи розширюють та систематизують відомості щодо використання критеріїв прогнозування успішності спортсменів для відбору у системі дитячо-юнацького, резервного та спорту вищих досягнень та підтверджують дані щодо дослідження фізичної працездатності, застосування функціональних тестів, як характеристик функціональних можливостей спортсменів у єдиноборствах, значущості основних показників кардіореспіраторної системи для оцінки адаптаційного статусу спортсменів у єдиноборствах, застосування для прогнозу в спорті математико-статистичних методів.

Повнота викладу наукових результатів в опублікованих працях. Результати роботи повною мірою відображено в наукових публікаціях. Загальна кількість наукових праць – 36, з них 1 монографія. 10 публікацій у фахових виданнях України, з яких 9 у фахових виданнях України, що включені до міжнародної наукометричної бази Web of Science Core Collection, 11 публікацій у наукових періодичних виданнях інших держав, які включені до міжнародних наукометричних баз Scopus та Web of Science Core Collection, 7 публікацій апробаційного характеру, 7 публікацій додатково відображають наукові результати дисертації.

Зміст автореферату відповідає тексту дисертаційної роботи та розкриває її основні положення.

Недоліки роботи.

1. Об'єкт дослідження (процес або явище, що створює проблемну ситуацію) сформульовано в роботі як «успішність та майстерність спортсменів на етапах базової підготовки». Разом з тим, виходячи з теми дисертаційної роботи та її об'єктної частини, яку розкрито в Розділі 1 «Сучасні тенденції прогнозування успішності та спортивної майстерності у спортивній науці» об'єкт дослідження має бути більш зорієнтований на прогнозування.

2. Перше положення наукової новизни першого порядку сформульовано узагальнено та, практично, охоплює всі результати дисертаційної роботи.

3. На нашу думку потребує додаткового обґрунтування поняття «етапи базової підготовки», яке винесено в назву роботи та використовується при формулюванні положень методологічного апарату і загалом широко вживається в тексті дисертації. З тексту роботи зрозуміло, що йдеться про етап попередньої базової підготовки та спеціалізованої базової підготовки, але їх об'єднання під назвою «етапи базової підготовки» не є усталеним в науковому обігу. Також обґрунтування зазначеного поняття мало би містити пояснення щодо вибору саме цих етапів багаторічної підготовки для дослідження, враховуючи їх специфіку з позицій прогнозування успішності спортсменів.

4. В роботі зустрічаються термінологічні неточності як то «спортсмени єдиноборств», «спортсменискладнокоординаційних видів спорту» та ін. Також до цієї ж групи зауважень можна віднести некоректні назви методів, що подаються у Розділі 3, с.127 «повздовжній метод аналізу», «поперекові» дослідження. Доцільно було б використати назви, відповідно, «лонгітюдний метод аналізу», «порівняльні» дослідження.

5. Викликає сумнів можливість співставлення показників фізичного розвитку представниць артистичного плавання по кожній досліджуваній віковій групі з офіційними стандартами (таблиця 3.1, с. 130).

6. Значні фрагменти тексту результуючих розділів (3, 4, 5) є узагальненням даних літератури. Інформацію такого плану слід подавати у Розділі 1.

7. Окремі фрагменти дисертаційного дослідження подано на матеріалі артистичного плавання, армрестлінгу, різних видів боротьби (вільної, греко-римської, дзюдо, самбо), кікбоксингу, карате, тхеквондо, акробатичного рок-н-ролу, спортивної аеробіки, футболу, плавання. При цьому, в одних випадках результати узагальнюються по групах видів спорту (єдиноборства, складнокоординаційні види спорту), а в інших – подаються для конкретного виду спорту. На нашу думку, вибір видів спорту, що використовувалися для ілюстрації основних теоретичних положень дисертаційної роботи, є недостатньо обґрунтованим.

8. Потребує додаткового пояснення, з якою метою в роботі наведено результати обстежень спортсменів різної кваліфікації від початківців (що відповідає етапу початкової підготовки) до майстрів спорту (що відповідає етапу підготовки до вищих досягнень/максимальної реалізації індивідуальних можливостей), якщо в темі, об'єкті, предметі дослідження задекларовано «етапи базової підготовки».

9. Потребує пояснення також чому в таблиці 4.14, с.287 «Результати частоти серцевих скорочень при тестуванні спортсменів єдиноборств» наводяться максимальні показники ЧСС 103 уд/хв для групи початківців, 101 уд/хв група спортсменів I розряду, якщо на всіх етапах тестування цей показник складає не більше 94,48 уд/хв, а середні показники в цих групах складають відповідно $92,59 \pm 4,70$ та $91,38 \pm 3,94$ уд/хв.

10. У Розділі 5 «Дослідження й аналіз адаптаційних можливостей і фізичної підготовленості спортсменів як факторів прогнозування зростання спортивної майстерності» наводяться результати обстежень спортсменів-кікбоксерів за реакцією на навантаження (динаміка ЧСС, АТ, результати ЕКГ), аналіз варіабельності серцевого ритму та у підрозділі 5.3 «Оцінка рівня гнучкості спортсменів єдиноборств та вплив цієї якості на успішність спортивної діяльності на етапах базової підготовки» представлено показники

гнучкості. Потребує обґрунтування, чому для характеристики фізичної підготовленості обрано саме показники гнучкості, а не інших фізичних якостей (чи їх проявів), які мають більший вплив на успішність спортивної діяльності в єдиноборствах.

11. Схема концепції прогнозування успішності та спортивної майстерності, яку представлено на рисунку 6.2 (с.348) містить блоки «Аналіз спортивної діяльності (результативності)» та «Визначення чинників успішності», «Оцінка стану спортсмена (підготовленості)» та «Оцінка майстерності», що можуть трактуватися як змістовно тотожні.

12. Концептуальна модель прогнозу успішності спортсменів (підрозділ 6.2) включає блок «Наукове обґрунтування прогнозу», який, своєю чергою, представлений трьома взаємопов'язаними компонентами: підсистемою аналізу фізичного розвитку спортсменів, підсистемою аналізу психофізіологічних особливостей спортсменів, підсистемою аналізу адаптаційних можливостей та фізичної підготовленості. Чи враховує авторська концептуальна модель те, що на результат прогнозування суттєво впливатимуть шляхи досягнення певного рівня підготовленості на відповідному етапі (тобто методика підготовки). Відомо, що більш перспективний прогноз матиме спортсмен, який досягнув подібного результату із застосуванням більш варіативної і менш виснажливої методики підготовки.

13. Застосування професіографічних підходів та розробка їх основі професіограм передбачає максимальне врахування специфіки виду спорту. Натомість, окремі положення «виробничих несприятливих факторів» на прикладі армрестлінгу та стрільби з лука носять узагальнений характер. Так, для армрестлінгу поряд із специфічними для цього виду спорту факторами зазначаються «виражений психологічний стрес, обумовлений характером єдиноборства, значне навантаження на адаптаційні механізми у процесі поєдинку та підвищена небезпека травматизму, обумовлена порушенням техніки боротьби та іншими факторами», що є характерним для переважної більшості видів спорту. Для стрільби з лука, зокрема, зазначається, що «...Необхідність здійснення натягування лука і пострілу безперервно, одним

рухом також висуває вимоги до фізичного розвитку та підготовленості спортсмена...».

14. Висновки 9,10 та 13 потребують, на наш погляд, більш розгорнутого формулювання.

Хочемо відзначити, що викладені зауваження не заперечують вагомих наукових та практичних результатів, отриманих в дисертаційній роботі Подрігало Ольги Олександрівни «Теоретико-методичні засади прогнозування успішності спортивної діяльності на етапах базової підготовки».

ВИСНОВОК. Дисертаційна робота Подрігало Ольги Олександрівни «Теоретико-методичні засади прогнозування успішності спортивної діяльності на етапах базової підготовки» є завершеним, самостійним науковим дослідженням, дисертаційна робота містить науково обґрунтовані результати, які розв'язують конкретну науково-прикладну проблему, що має важливе наукове та практичне значення, відповідає пп. 9, 10 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України 24 липня 2013 р., № 567 (зі змінами), а здобувач заслуговує присудження наукового ступеня доктора наук з фізичного виховання та спорту за спеціальністю 24.00.01 – Олімпійський і професійний спорт.

Офіційний опонент,
доктор наук з фізичного виховання і спорту,
професор,
професор кафедри теорії спорту та фізичної культури
ЛДУФК ім. Івана Боберського

 А.В. Передерій

Проректор з наукової роботи
та зовнішніх зв'язків
к.б.н., професор

 А.С. Бабак

Вісник отримано 18.02.2021р. МБМ